

Hout-Blerick. Graven aan de Helmusweg, gemeente Venlo

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

Onder redactie van: B.A. Corver

Met een bijdrage van:

Dr. E. Smits (Universiteit van Amsterdam)
F.S. Zuidhoff

Colofon

ADC Rapport 1415

Hout-Blerick Graven aan de Helmusweg, gemeente Venlo.
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

Onder redactie van: B.A. Corver, met bijdragen van E. Smits (Universiteit van Amsterdam) en F.S. Zuidhoff

In opdracht van: Zuidgrond BV

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, juli 2008

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
R. Torremans

ISBN 978-90-6836-405-7

ADC ArcheoProjecten
Tel 033 299 8181
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033 299 8180
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Vooronderzoek	8
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	8
1.4 Opzet van het rapport	9
2 Methoden	10
3 Resultaten	11
3.1 Landschap en bodemopbouw	11
3.2 Sporen	15
3.3 Vondstmateriaal	18
3.3.1 Aardewerk	18
3.3.2 Metaal	22
3.3.3 Fysisch antropologisch onderzoek van vijf crematiegraven (Dr. E. Smits, Universiteit van Amsterdam)	24
4 Synthese	34
4.1 Algemeen	34
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	34
5 Waardering en selectieadvies	37
5.1 Waardering van de vindplaats	37
5.2 Selectieadvies	38
Literatuur	39
Lijst van afbeeldingen	39
Lijst van Tabellen	40
Verklarende woordenlijst	41

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Limburg
Gemeente:	Venlo
Plaats:	Hout-Blerick
Toponiem:	Helmusweg
Kadastrale gegevens:	Sectie L: 4477, 4476, 4667, 4707, 6255, 5832, 6236, 6232, 6234, 4229, 6231 en 6235
Kaartblad:	58EN2
Coördinaten:	206.830 - 374.640 / 207.010 - 374.550 / 206.980 - 374.800 / 207.160 - 374.640
Projectverantwoordelijke:	B.A. Corver
Bevoegd gezag:	Gemeente Venlo
Deskundige namens het bevoegd gezag:	M. Aarts- Schuring, M. Dolmans
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	26510
ADC-projectcode:	4108036
Complex en ABR codering:	Nederzetting, grafveld (NX, GVX)
Periode(n):	BT, IJT, NT
Geomorfologische context:	Maasterrassenlandschap
NAP hoogte maaiveld:	Circa 23 m + NAP
Maximale diepte onderzoek:	2.00 m -Mv
Uitvoering van het veldwerk:	maandag 11 februari 2008 - vrijdag 22 februari 2008
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten, Amersfoort

Samenvatting

Voor de planning van nieuwbouwwoningen, waarbij grondwerkzaamheden de bodem zullen verstoren, is een proefsleuvenonderzoek verplicht gesteld. Dit onderzoek vermeldt de resultaten van het onderzoek. Doel van het onderzoek is het vaststellen en documenteren van de aard, ouderdom, omvang, gaafheid en conservering van de veronderstelde archeologische waarden om tot een waardestelling en een selectieadvies te komen.

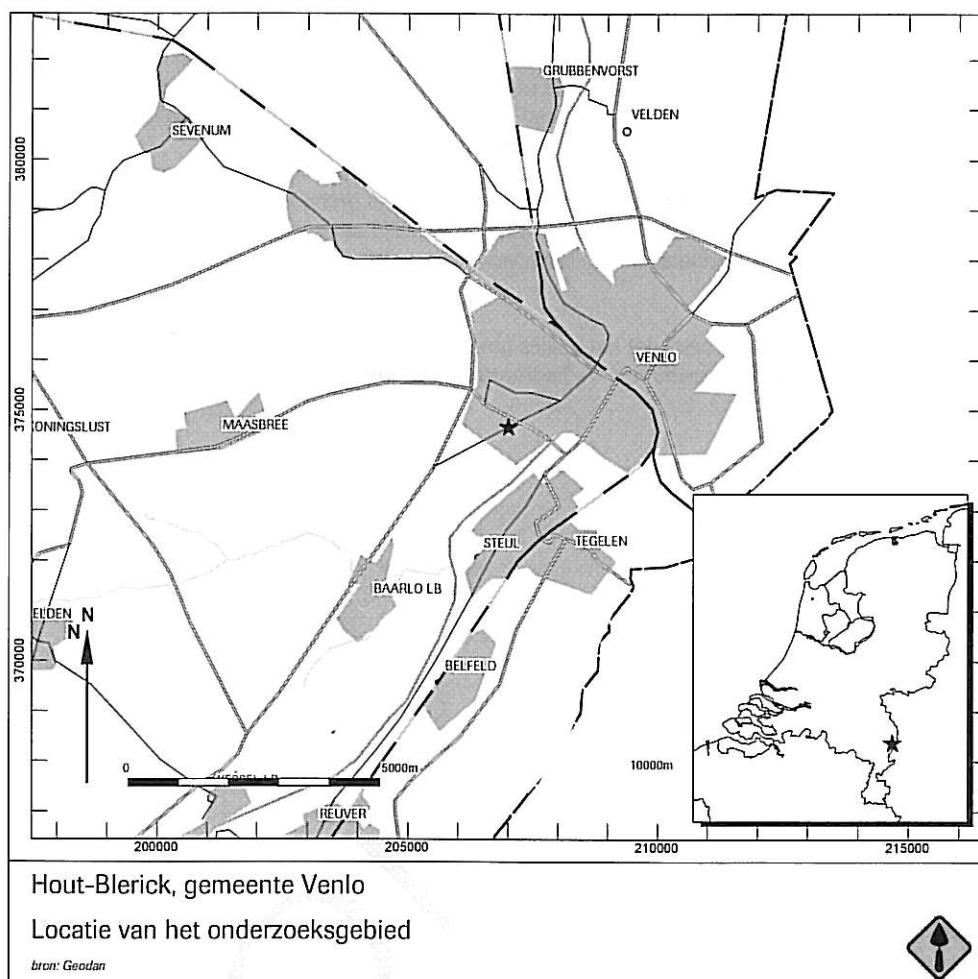
Tijdens het proefsleuvenonderzoek is in het noordwesten van het plangebied een grafveld aangetroffen. Het gaat om een urnenveld uit de IJzertijd, bestaande uit vier grafurnen met crematieresten en een grafkuil met crematieresten zonder urn. De grafkuil had één of meerdere koperen objecten als bijgiften. Eén graf betrof dat van een kind. In de urn was een kleinere pot als bijgift geplaatst.

De resultaten passen, gezien de resultaten van het archeologisch onderzoek in de directe omgeving, in het algemene regionale beeld dat men heeft over de aanwezigheid van archeologische waarden. Ten zuiden van het plangebied is immers reeds een grafveld uit de IJzertijd aangetroffen. Tevens heeft zowel het voorafgaande bureau- als booronderzoek een hoge verwachting uitgesproken voor (graf)sporen uit de Late Bronstijd tot Vroege IJzertijd.

Op basis van dit proefsleuvenonderzoek luidt het advies om rond de aangetroffen graven een vlakdekkende opgraving uit te laten voeren om de begrenzingen van het grafveld vast te kunnen stellen.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN			
Nieuwe tijd	1500	na Chr.	-	heden
Middeleeuwen	450	na Chr.	-	1500 na Chr.
Romeinse tijd	19	voor Chr.	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	19 voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800 voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800 voor Chr.

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Zuidgrond BV heeft ADC ArcheoProjecten een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven uitgevoerd voor het plangebied Helmusweg (afb. 1, 2), in het kader van de realisatie van toekomstige nieuwbouw. Het gebied wordt grofweg begrensd door de Helmusweg, de Baarlosestraat, de Zalzerskampweg en de Beeretweg.

In het plangebied zal een woonwijk worden gebouwd. De verwachte diepte van de verstoring is onbekend. Vooronderzoek (zie §1.2) heeft aangetoond dat de locatie kan worden aangemerkt als een gebied met een hoge archeologische verwachting. De aanwezige sporen kunnen betrekking hebben op zowel nederzettingenresten als begravingscontexten. Sporen en vondsten kunnen dateren uit het Mesolithicum tot aan de Nieuwe tijd (zie voor periodisering tabel 1). De voorgenomen bouwplannen zullen deze mogelijke resten vernietigen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 4,1 ha en betreft, op een deel van een kas na, een braakliggend terrein en grasland in het noorden. Het gebied ligt net buiten de dorpskern en wordt aan de noordzijde begrensd door de rijksweg A73. In het gebied zijn 22 proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 3100 m².

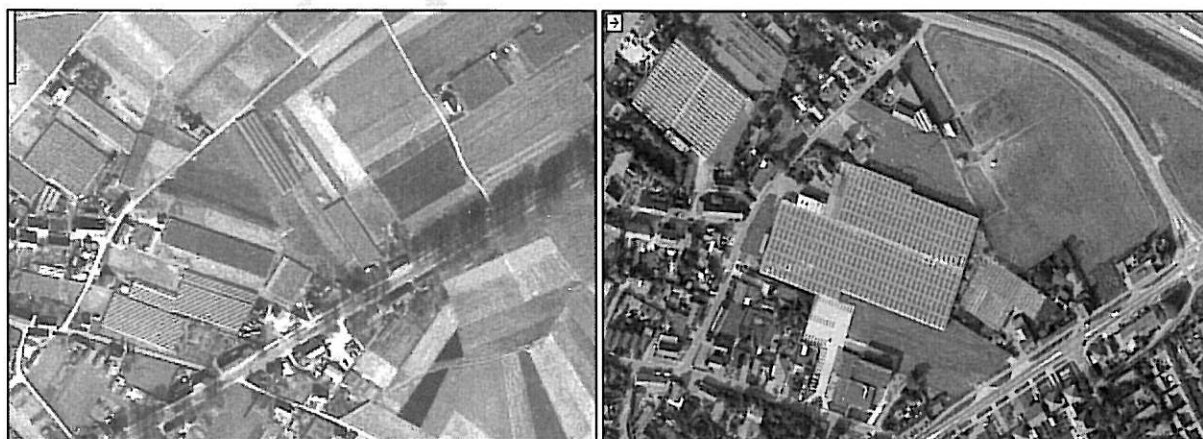
Het veldwerk is uitgevoerd tussen 11 februari en 22 februari 2008. In die periode zijn de proefsleuven aangelegd en onderzocht conform het Programma van Eisen (PvE), dat door C. Kraan is opgesteld.¹ Dit ontwerp is goedgekeurd door M. Dolmans namens de gemeente Venlo. De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens het IVO zijn verzameld, worden gedeponneerd in het provinciaal archeologisch depot te Maastricht.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: B.A. Corver (projectverantwoordelijke en veldarcheoloog), A. de Ridder (veldtechnicus en dataverwerker), E. Coppens (veldassistent) en M. Direks (kraanmachinist van de firma Van Rattingen, Venray). De bij dit project betrokken fysisch geograaf was F.S. Zuidhoff, Senior-archeoloog was R. Torremans.

Het vondstmateriaal is bestudeerd door S. Beckerman (aardewerk). Het fysisch antropologisch onderzoek is uitgevoerd door E. Smits, Universiteit van Amsterdam.

De contactpersoon bij de opdrachtgever is I. Nellen.

Graag bedank ik R. Machiels voor de geleverde regionale en vakinhoudelijke kennis.

Afb. 2. Luchtfoto's van het onderzoeksgebied. Links uit de jaren '60, rechts uit de jaren '90.

¹ Kraan, C. 2007, PvE nummer: 07-205.

1.2 Vooronderzoek

In verband met toekomstige ontwikkelingen in het plangebied is een eerste archeologische inventarisatie in het onderzoeksgebied uitgevoerd in september 2007 door ADC ArcheoProjecten.² Het betrof een bureauonderzoek dat uitwees dat enerzijds bewoningsresten vanaf het Mesolithicum tot de Nieuwe tijd verwacht konden worden en anderzijds begravingsresten in de vorm van urnen en crematieresten uit de Brons- en IJzertijd (zie voor periodisering tabel 1).

In oktober 2007 heeft een archeologisch booronderzoek plaatsgevonden,³ dat eveneens uitgevoerd is door ADC ArcheoProjecten.⁴ Uit het onderzoek bleek dat de bodemopbouw intact was en de kans op vondsten en sporen uit het Mesolithicum tot Nieuwe tijd groot. Sporen en vondsten uit deze perioden kunnen verwacht worden in de B-horizont en de top van de C-horizont.

In de nabijheid van het plangebied, aan de Zalzerskampweg, heeft in 2003 een archeologische opgraving plaatsgevonden.⁵ Dit onderzoek leverde onder andere vuurstenen werktuigen uit het Mesolithicum, Neolithicum, Bronstijd en IJzertijd op. Uit de IJzertijd dateren daarnaast aangetroffen crematieresten met urnfragmenten afkomstig van een grafveld. Het grafveld bestaat uit veertien crematiekuilen. Tevens zijn er paalsporen aangetroffen, behorend bij een gebouw. Uit de Middeleeuwen dateren een greppel en paalsporen, afkomstig van een erfafscheiding.

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied heeft in 1993 een opgraving plaatsgevonden aan de Baarlosestraat te Blerick, in het tracé van de Rijksweg A73.⁶ De opgraving heeft onder andere een (deel van een) potbeker uit het Laat-Neolithicum tot Vroege Bronstijd opgeleverd, drie crematiegraven uit de Late Bronstijd, fragmenten en complete urnen met crematieresten uit de Late Bronstijd, en aardewerkfragmenten uit de Middeleeuwen.⁷

Circa 400 m ten noorden van de onderzoekslocatie, net ten noorden van de A73, is in 1947 een drietal urnen 'op een nabijgelegen terrein grafheuvels' aangetroffen.⁸ De urnen dateren uit de Late Bronstijd tot IJzertijd en maken deel uit van de Nederrijnse grafheuvelcultuur. De vondsten zijn gedaan bij niet-archeologisch graafwerk. Meer gegevens ontbreken.

1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Het IVO in de vorm van proefsleuven heeft tot doel de aard, omvang en kwaliteit (graafheid en conservering) vast te stellen van de vindplaats(en) in het gebied om te komen tot een waardestelling en een selectieadvies. Daarnaast moeten gegevens verkregen worden om hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken, hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen.⁹

In het PvE zijn verschillende onderzoeksvragen gesteld. Deze worden in dit rapport beantwoord op basis van hetgeen in de proefsleuven is aangetroffen. Het is echter waarschijnlijk dat de getrokken conclusies bijgesteld moeten worden indien de vindplaats in de toekomst volledig wordt opgegraven.

De volgende onderzoeksvragen zijn in het PvE gesteld:

1. *Zijn er archeologische waarden in het plangebied aanwezig? Zo ja, wat is de aard van deze archeologische waarden?*
2. *Uit welke periode dateren deze archeologische waarden? Komen de sporen inderdaad uit de perioden Mesolithicum tot en met Nieuwe tijd of is er een piek aan te wijzen in één of meerdere perioden?*
3. *Zijn resten uit perioden volledig afwezig? Wat zou de reden hiervan kunnen zijn?*
4. *Is er een ruimtelijke spreiding aan te wijzen in de aanwezige archeologische waarden? Wat is de relatie tussen de verschillende vondstcomplexen?*

² Van Lil, 2007.

³ Archis onderzoeksmelding 24703.

⁴ Klinck, B. en S. Nederpelt 2007.

⁵ Klooster, B. en J. de Winter 2004.

⁶ Schotten, J. en R. Machiels 1994.

⁷ Archis waarnemingsnr. 32570 (april 2008).

⁸ Archiswaarnemingsnr. 31056 (april 2008).

⁹ Cf. Handboek ROB specificaties, juni 1998.

5. *Wat is de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische vondsten, is er een relatie tussen de verschillende vondstcomplexen en is er een relatie met de complexen aangetroffen aan de Zalzerskampweg?*
6. *Wat is de relatie met andere vondsten in de onmiddellijke omgeving en de regio?*
7. *Wat is de conservering en gaafheid van de aanwezige archeologische waarden?*
8. *Komt de bodemopbouw overeen zoals geformuleerd in het rapport van het booronderzoek? Licht toe.*
9. *Wat is de relatie tussen horizont en vondsten? Beschrijf deze relatie en de bijbehorende dieptes.*
10. *Is aan de oppervlakte van het plangebied nog microreliëf aanwezig? Welke indicatie geeft dit voor de aanwezigheid van mogelijke vindplaatsen hieronder?*
11. *Hoe heeft het landschap eruit gezien op de onderzoekslocatie en hoe was de ontwikkeling hiervan?*
12. *Op welke wijze hebben de bewoners gebruik gemaakt van het landschap en het eventueel gewijzigd?*
13. *Is er sprake van een es? Wanneer is deze gevormd en wat is de uitbreiding hiervan?*
14. *Wat is de waardering van de vindplaats(en)?*
15. *Wat is het selectieadvies naar aanleiding van het proefsleuvenonderzoek? Geef een selectieadvies in relatie tot de voorgenomen plannen. Maak gebruik van het inrichtingsvoorstel en stel vast wat de relatie is tussen archeologie en bodemverstoring.*
16. *Is behoud mogelijk? Zo ja, doe een voorstel per periode en/of vindplaats.*
17. *Indien het gehele terrein behoudenswaardig is, doe een voorstel voor de 'Franse methode' (bouwvoor verwijderen en kiezen welke delen worden opgegraven).*

1.4 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1 -specificatie VS05). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen. Dit onderzoek vormt geen eindstation, maar de basis van waaruit verder synthetiserend onderzoek kan plaatsvinden. Bij dit synthetiserend onderzoek kan, indien nodig, altijd worden teruggegrepen op de basisgegevens die zich achterin dit rapport bevinden.

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk volgt een omschrijving van de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 2. Vervolgens zullen de verschillende deelonderzoeken aan de orde komen. De auteurs staan telkens bij de betreffende hoofdstukken vermeld. Eerst volgt het fysisch geografische gedeelte in de vorm van landschap en bodemopbouw. Vervolgens wordt nader ingegaan op de sporen en vondsten. De laatste paragraaf behandelt de fysische antropologie.

2 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 3.1 en het PvE.¹⁰ Tijdens het IVO zijn 22 proefsleuven (of putten) in een verspringend grid aangelegd. De ligging van vijftien van deze proefsleuven was vastgesteld in het Programma van Eisen. Daar er enige obstakels op het terrein aanwezig waren, is na overleg met het bevoegd gezag en de opdrachtgever besloten hierin een kleine aanpassing aan te brengen.

De ligging van de overige proefsleuven is vervolgens op een dusdanige wijze bepaald dat de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden. Dit heeft onder meer geleid tot een klein aantal proefsleuven van beperkte omvang.

Tijdens het veldwerk zijn, na overleg met het bevoegd gezag, extra sleuven getrokken om de begrenzingen van het aangetroffen grafveld te bepalen (zie Hoofdstuk resultaten, afb. 5 en 8).

De proefsleuven waren in het algemeen 4 m breed en 40 m lang.

Na het onderzoeken en documenteren van de aanwezige vondsten (veelal uit de Nieuwe tijd) is verdiept naar een tweede vlak in de top van de C-horizont tot op het niveau waarop de sporen leesbaar zijn.

De vlakken zijn machinaal aangelegd door middel van een kraanmachine met een gladde bak. Tijdens het laagsgewijs aanleggen van het vlak zijn vondsten in vakken van 4 x 4 m verzameld. Het eerste vlak is aangelegd in de B-horizont. Er is rekening gehouden met verbruining en de moeilijke leesbaarheid van de sporen in het vlak. Het vlak is intensief met de schep geschaafd. Alleen bijzondere vondsten zijn als puntvondsten ingemeten. Grondsporen zijn direct ingekrast. De vlakken en de stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht. Vervolgens is het vlak en ieder spoor daarin gefotografeerd en gedocumenteerd, waarbij om de 2 m een waterpashoogte is bepaald. De metingen zijn bepaald met behulp van *robotic TotalStation*. Met uitzondering van verstoringen zijn alle aangetroffen grondsporen met de hand gecoupeerd waarbij aanwezige vondsten zijn verzameld. Alle coupes zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Het restant van de gecoupeerde sporen is vervolgens met de schep of troffel afgewerkt en indien nodig bemonsterd voor archeobotanisch en fysisch antropologisch onderzoek. Van crematiekuilen en -urnen is tevens een vlaktekening (1:10) gemaakt.

In iedere proefsleuf zijn vier profielkolommen gedocumenteerd. De profielen zijn gefotografeerd, digitaal ingemeten en beschreven door een fysisch geograaf.

¹⁰ Kraan, C. 2007

3 Resultaten

3.1 Landschap en bodemopbouw (F.S. Zuidhoff)

3.1.1 Inleiding

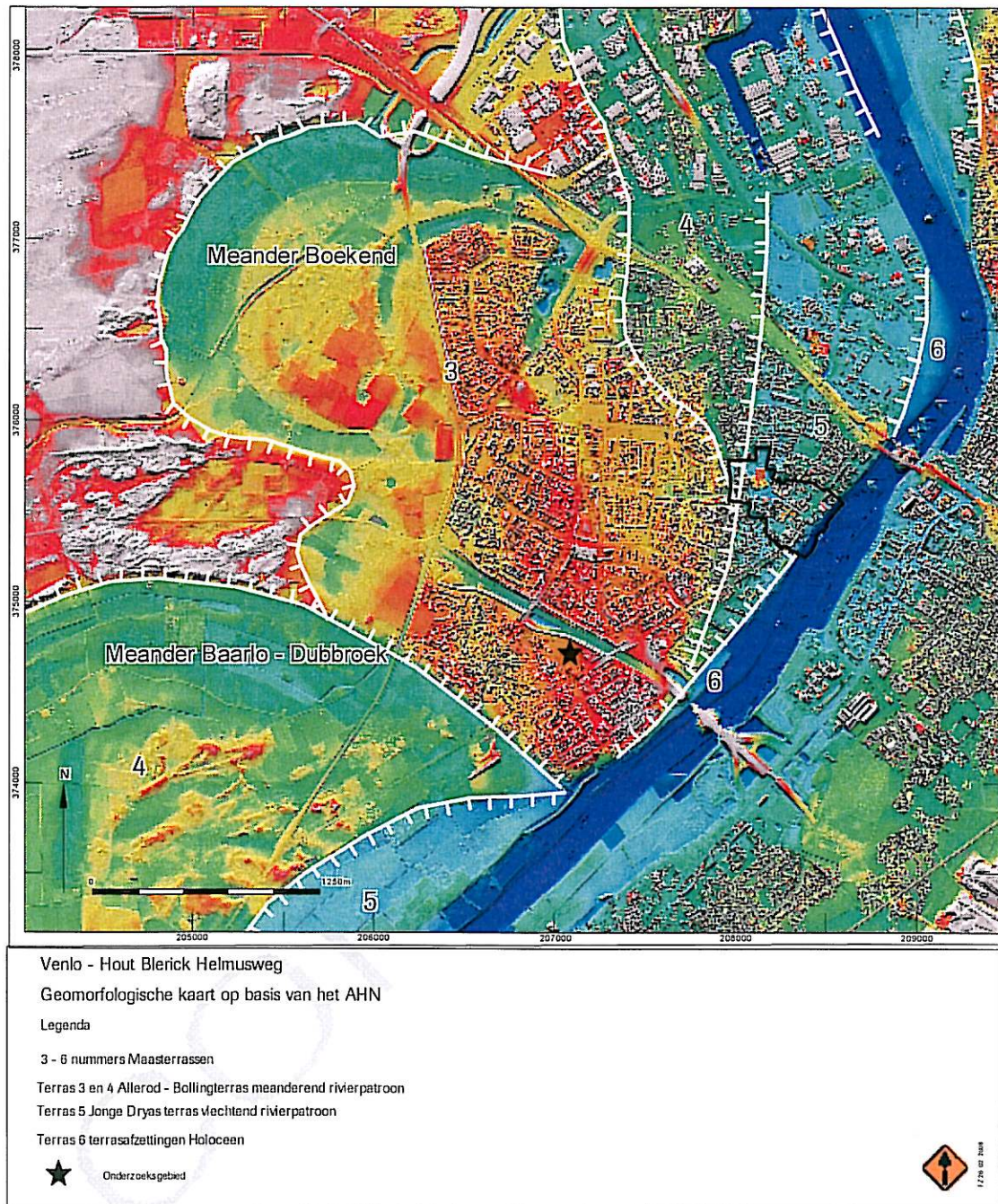
Het doel van het fysisch geografisch veldwerk was een beeld te krijgen van het landschap in het onderzoeksgebied. Daarnaast is getracht op de onderzoeksvragen uit het PvE een antwoord te krijgen:¹¹

3.1.2 Geologie en bodem algemeen

Hout-Blerick is gelegen op één van de terrassen van de Maas. De Maasterrassen zijn gevormd onder invloed van een voortdurende bodemstijging en wisselende klimaatsomstandigheden. Gedurende koude perioden vormde de Maas brede vlechtende rivieren die worden gekenmerkt door een grote hoeveelheid tegelijkertijd functionerende ondiepe geulen. Deze geulen verleggen zich gemakkelijk. De vlechtende Maas vervoerde grote hoeveelheden grof sediment vanuit het achterland. In de perioden met laagwater kon zand uit de riviervlakte opwaaien en vormde zowel in als naast het brede rivierdal zogenaamde rivierduinen. Tijdens perioden van hoogwater werden duinen die in de riviervlakte waren gevormd grotendeels opgeruimd. In warme perioden veranderde het rivierpatroon in een meanderend systeem. Meanderende rivieren worden gekenmerkt door het voorkomen van een enkele geul die zich geleidelijk naar buiten en stroomafwaarts verplaatst. Typisch voor een meanderende rivier is de vorming van kronkelwaarden met zogenaamde kronkelwaardgeulen en kronkelwaardruggen. De meanderende rivieren sneden zich in, in de brede riviervlakte van het vlechtende systeem. Door het insnijden van de meanderende rivieren is het voor Limburg kenmerkende terrassenlandschap ontstaan. Op de vlechtende riviervlakte werden de zwaardere sedimenten afgezet die wij tegenwoordig kennen als rivierleem. Naar de ontwikkeling van de Maasterrassen is beperkt onderzoek gedaan.¹² De verschillende rivierterrassen worden onderscheiden op basis van hun hoogteligging, geomorfologie en bodemvorming.

¹¹ C.T. Kraan 04-12 – 2007.

¹² O.a. Van den Broek & Maarleveld 1963; Van den Berg 1989 & 1996; Kasse, Vandenberghe & Bohncke 1995; Huisink 1999; Tebbens 1999; Houtgast 2003.

Afb. 3: Geomorfologische kaart op basis van het AHN.

Volgens de terrassenkaarten van Midden-Limburg is Hout-Blerick gelegen op het Maasterras uit het Vroeg Allerød (afb. 3).¹³ Dit terras heeft een sterk meanderend patroon en het onderzoeksterrein bevindt zich tussen twee meanderbogen. Ten noordwesten van Hout-Blerick ligt de sterk gekromde oude Maasloop (meanderbocht) van Boekend.¹⁴ De opgraving ligt op een hoger deel van de kronkelwaard van de meanderbocht. De oudste opvulling van deze restgeul is met pollenonderzoek gedateerd en heeft een vroeg-Allerød ouderdom (circa 11.800 jr. BP).¹⁵ Ten zuidwesten van het onderzoeksterrein ligt een jongere

¹³ Kasse, Vandenberghe & Bohncke 1995

¹⁴ Klooster en de Winter, 2004.

¹⁵ Van den Broek & Maarleveld 1963; Van den Berg 1996

Maasmeander van Baarlo- Dubbroek. De opvulling van de restgeul is gedateerd rond 11.830 ± 180 14C-jaar BP (overgang Bølling – Allerød).¹⁶

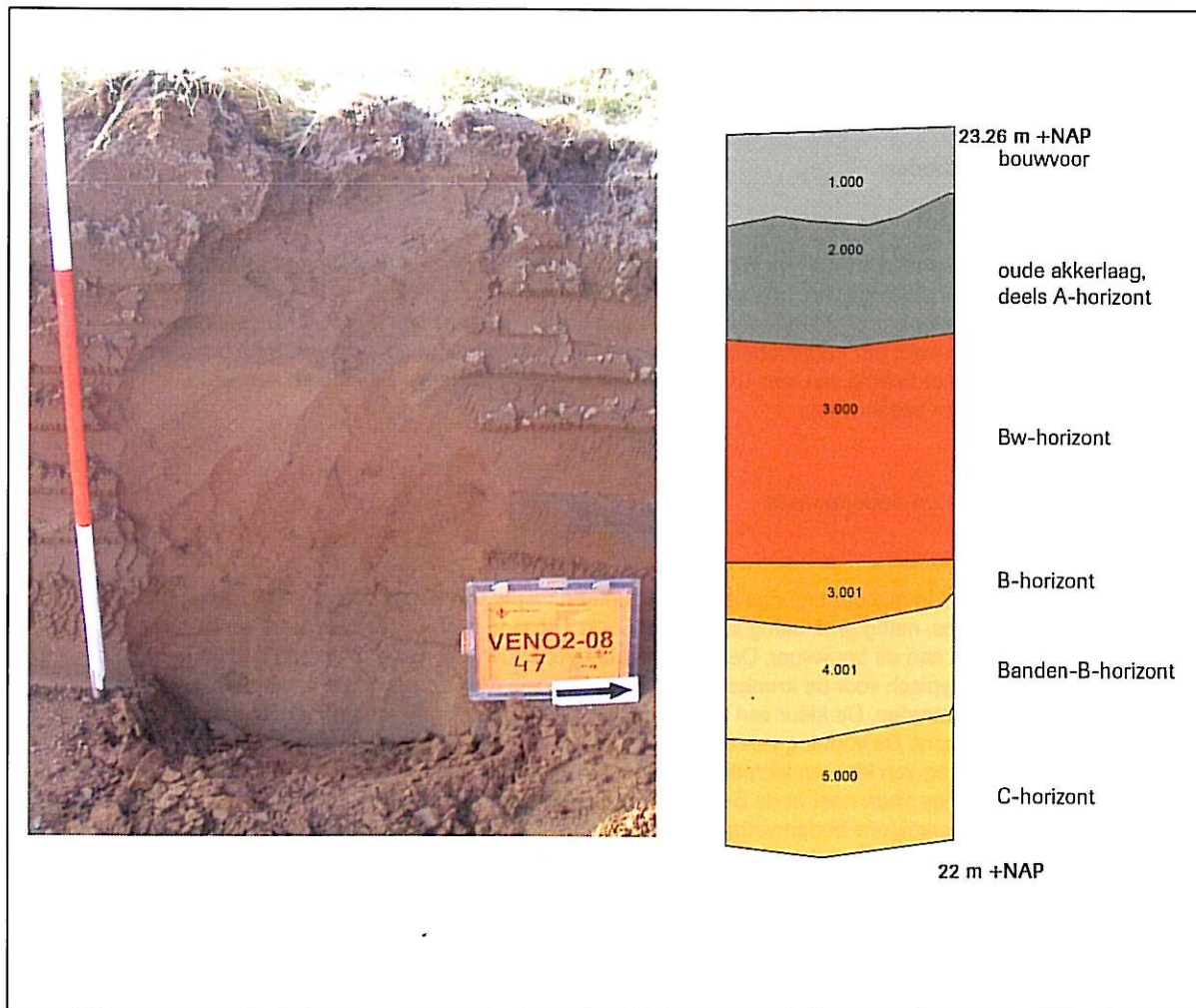
3.1.3 Onderzoeksmethoden

Tijdens het fysisch geografisch veldwerk zijn profielopnames gemaakt in een aantal putten (4, 5 en 6). De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd. De bodems zijn beschreven per onderscheiden hoofd- en subhorizont. Van elk profiel is het koolzure kalkgehalte bepaald met behulp van een 10 % zoutzuuroplossing. Daarnaast zijn, indien aanwezig, sedimentaire structuren beschreven.

3.1.4 Lithostratigrafie en bodemkunde

De bodemopbouw was in alle putten ongeveer gelijk: op een diepte van circa 100 cm – mv bestaat de ondergrond uit kalkloos, matig grof, matig siltig zand (Zs2). Dit zand is afgedekt door sterk tot uiterst siltig zand (Zs3/4) tot aan de bouwvoor. Deze sedimentaire opbouw met matig grof zand bedekt met een siltiger pakket is typisch voor de kronkelwaardafzettingen van Maasterras. In de bovenste siltige laag is bodemvorming opgetreden. De kleur van het siltige zand is intensief bruin tot koffiebruin, een zogenaamde Bw-horizont. De vorming van deze koffiebruine Bw horizont is een gevolg van de uitspoeling en verwerking van klei- en leemdeeltjes onder invloed van percolerend regenwater. De uitgespoelde kleideeltjes slaan neer in de B-horizont, waar dan een lichte klei-aanrijking plaatsvindt. In de B-horizont treedt vervolgens bodemvorming op de zogenaamde verbruining. Deze verbruining treedt op als een vorm van interne verwerking waarbij ijzer wordt vrijgemaakt uit het kristalrooster van de mineralen. Dit ijzer wordt in huidjes afgezet rondom de minerale delen en veroorzaakt bruine verkleuringen. De uniforme verbruiningskleur is het gevolg van een uniforme verdeling van ijzerdeeltjes in de bodem en dit wijst op een goede doorluchting en daarmee een goede natuurlijke drainage. Verbruining gaat bijna altijd samen met de vorming van nieuwe kleimineralen. Bij deze bodemchemische processen worden tevens fragmenten van sporen mee verweerd en uitgespoeld. Hierdoor zijn de sporen in deze bodemhorizonten bijzonder slecht leesbaar. Kleimineralen zijn ook ingespoeld in het onderliggende zand. Hierin zijn banden zichtbaar van ingespoelde klei: de zogenaamde Banden-B-horizont. In put 6 is tussen de bouwvoor en het pakket sterk siltig zand een circa 20 cm dikke laag matig siltig zand (Zs2) aangetroffen met zeer veel houtskool. In de profielwanden is geen sterk humeuze bovengrond van meer dan 50 cm aangetroffen. Ook de meestal aanwezige baksteenresten ontbreken. Met andere woorden: er is in dit gebied geen esdek gevonden.

¹⁶ Klooster en de Winter, 2004.

Afb. 4: Profiel 14.1.

3.1.5 Conclusie

De onderzoekslocatie bevindt zich op een Maasterras uit het vroeg Allerød vlak ten noorden van een iets jongere Maasmeander die dichtgeslibd is laat in het Allerød (circa 12.000 C14 jr. BP). De Maas heeft na die periode tot aan heden circa 600 m ten westen gestroomd. Dit hooggelegen Maasterras was een zeer goede locatie voor bewoning.

3.2 Sporen

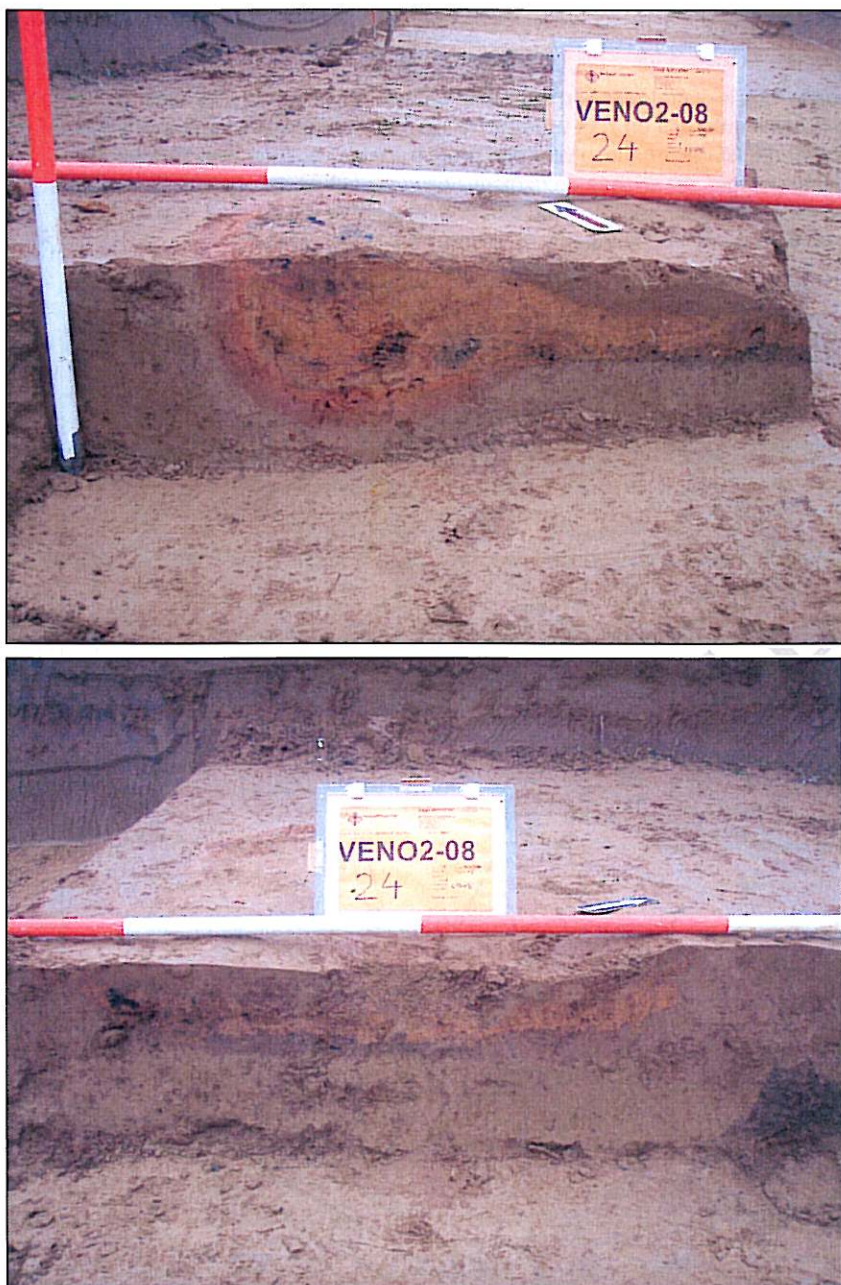
Vlak 1

Het aantal sporen in het eerste vlak is overal zeer beperkt. Bijna alle sporen betreffen zeer recente (paal)kuilen. Dit betreft de proefsleuven 4, 5 en 7. In werkput 13 zijn veel verstoringen aangetroffen. Hier heeft het ketelhuis gestaan dat dienst heeft gedaan voor een grote tuinkas. De sloop van dit gebouw heeft de ondergrond dusdanig geroerd dat er geen archeologische vondsten en sporen konden worden waargenomen. Wel zijn baksteenresten aangetroffen van een oudere woning die op deze locatie stond. Vermoedelijk dateert deze woning uit de 19de eeuw.

Afb. 5: Proefsleuvenoverzicht inclusief sporen.

In werkput 7 is een haardkuil aangetroffen. Deze haardkuil heeft een rode bodem met een lichtrood/oranje lemige vulling. Een deel van de kuil is in doorsnede komvormig. Opvallend is de aanwezigheid van een aantal pijpenstelen, vermoedelijk 17de eeuw, in deze vulling. Aan één zijde van de haardkuil is onder de lemige vulling een houtskool laag aangetroffen. De vorm van de haardkuil en de aanwezigheid van houtskool aan één zijde, lijkt ontstaan te zijn door het geregeld verwijderen van de houtskool na gebruik van de haard.

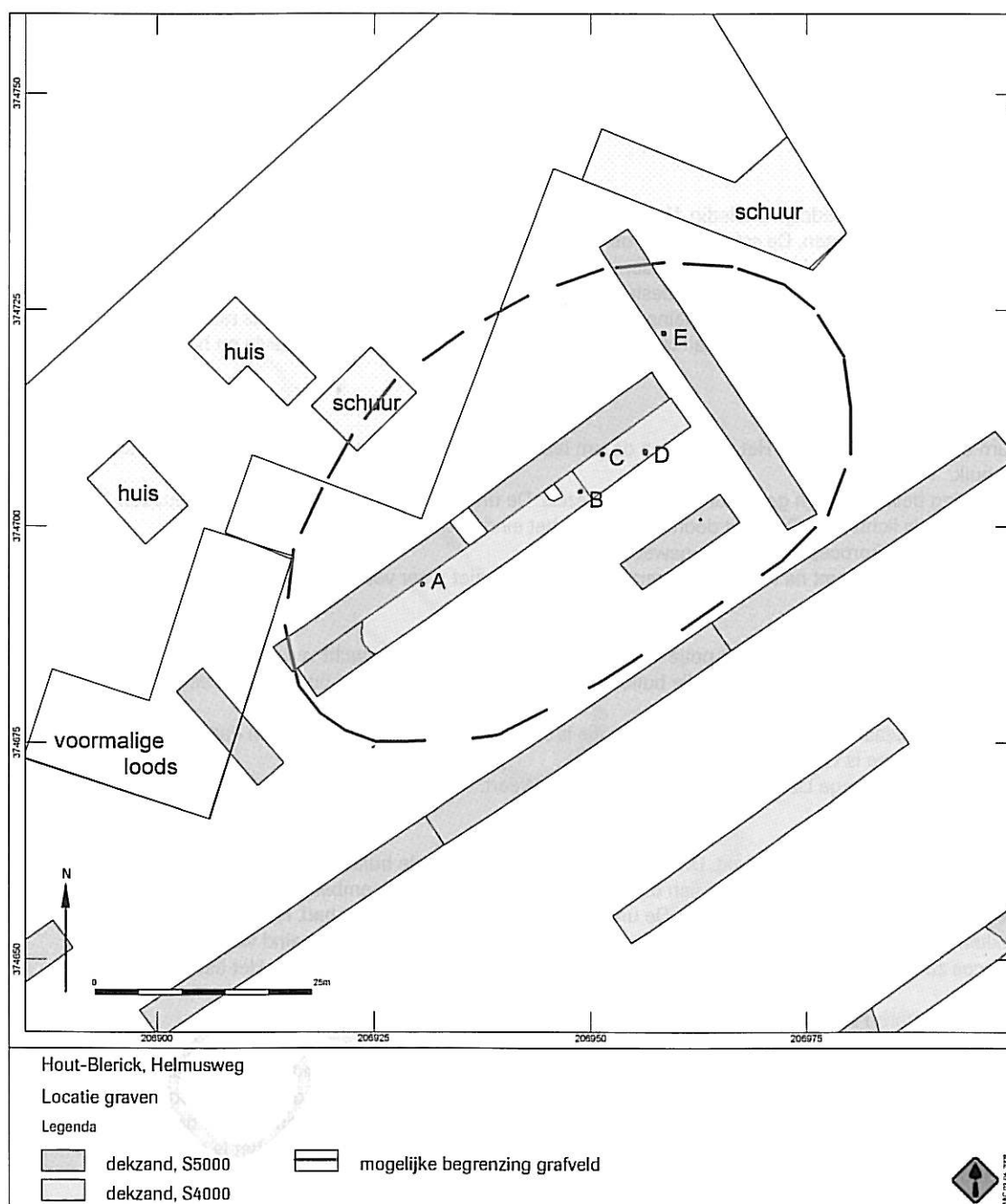

Afb. 6 en 7: Haardkuil.

In werkput 18 is een crematiekuil met urn aangetroffen. Deze bevindt zich op circa 1 m onder maaiveld op de overgang van de B-horizont naar de C-horizont (21,64 m +NAP). De vondst is geregistreerd in vlak 1. Het betreft een komvormige urn met aan het oppervlak verbrande botresten. De insteek van de kuil is nauwelijks waarneembaar. Dit is te verklaren door de verbruining in de ondergrond.

Vlak 2

De aangetroffen sporen van dit vlak zijn onder te verdelen in twee categorieën. Het gaat om diverse recente sporen en vijf graven. Werkput 8 bevat 2 graven (graf A en B). Het betreffen aardewerken urnen met crematieresten, die zijn aangetroffen in de top van het dekzand (S4000, resp. 21,80 m +NAP en 22,60 m +NAP). In werkput 9 werden eveneens twee graven aangetroffen in de top van het dekzand en iets meer dan 1 m onder maaiveldhoogte (graf C en D, resp. 21,58 m +NAP en 21,54 m +NAP). Graf C bestond uit een urn met crematieresten, graf D betrof een crematiekuil zonder urn. Graf E werd aangetroffen in werkput 18. Het graf bestond uit een urn met daarin een miniatuurpot bijgezet.

Afb. 8: Locatie grafveld.

3.3 Vondstmateriaal

Het vondstmateriaal is beperkt in hoeveelheid. Verspreid over het onderzoeksgebied zijn enkele vondsten gedaan. Deze vondsten zijn zelden afkomstig van (spoor)contexten en dateren met name uit de Nieuwe tijd. De meeste vondsten zijn afkomstig uit de bouwvoor. Naast deze vondsten verdienen de vier urnen en het metaal, dat in een grafkuil is gevonden, de meeste aandacht. In het onderstaande wordt hier dieper op ingegaan.

3.3.1 Aardewerk

Graf A: De urn is vermoedelijk drieledig. Het heeft een platte bodem met een lichte ziel. Tot de schouder is het aardewerk besmeten. De schouder van de urn is scherp geaccentueerd. Boven de schouder is de oppervlakte opvallend glad gemaakt. Bijzonder is de gladde binnenzijde. Dit vergde veel inspanning en duidelijk is dat aan de urn veel aandacht besteed is.

De magering van deze urn bestaat uit kleine kiezels (kwarts), potgruis en zand. De urn is reducerend gebakken en de kleur van het oppervlak is vlekkelig donkergrijs. Het aardewerk is stevig en heeft een goed bakproces gehad.

De datering is IJzertijd.

Grafurn E: De urn is drieledig. Het profiel van de urn laat een duidelijke S-profiel zien. De urn heeft een dikke buik.

De magering bestaat uit fijn gebroken kwarts en kiezels. De urn is reducerend gebakken. De kleur van het oppervlak is lichtbruin. Dit komt doordat men aan het einde van het bakproces zuurstof heeft toegelaten. Het bakproces is vrij slecht geweest.

Steengruismagering komt na de Vroege IJzertijd in dit gebied niet meer voor.¹⁷ De datering van de urn is daardoor Vroege-IJzertijd.

In de urn zat een miniatuurpotje. Dit potje is tweeledig en met uiterste aandacht vervaardigd. Het bestaat uit een korte opstaande hals en een bolle buik. Het potje heeft een steel en de bodem heeft een kleine ziel.

De magering bestaat uit potgruis en zand. Het potje is secundair verbrand. Dit geeft aan dat het potje op de brandstapel mee is verbrand.

Van het potje zijn Vroege IJzertijd-parallelten bekend uit Weert.¹⁸ Ook de vorm wijst op een datering uit de Vroege IJzertijd.

Graf C: Deze urn is vrij grof gemaakt. De ledigheid is onbekend. Aan de buitenzijde is een aantal gladmaaksporen waar te nemen. Ook aan de binnenzijde zijn deze waarneembaar. De magering bestaat uit potgruis en zand.¹⁹ Kiezels ontbreken. De urn heeft een goed bakproces gehad. Het is reducerend gebakken (in het begin is er weinig zuurstof) en later oxyderend. Doordat aan het eind van het bakproces zuurstof is toegevoegd heeft het oppervlak een lichtbruine kleur gekregen. Het bakstel is stevig.

De urn is te dateren in de Vroege IJzertijd.

Graf B: Deze urn is vermoedelijk drieledig. Het oppervlak is mooi afgewerkt en glad gemaakt. Het bakstel is stevig (zand en potgruis) met af en toe een kiezel. Opvallend is een horizontaal oortje / doorboring op schouderhoogte. Aan de andere zijde is de aanhechting te zien van vermoedelijk een tweede oortje.

Helaas is deze afgebroken. De urn heeft op de buik een typisch aangebracht patroon; het is gedecoreerd met gebogen kamstreekmotieven.

De datering is IJzertijd.

¹⁷ Broeke 1987.

¹⁸ N. Roymans, A. Tol, H.A. Hiddink 1998.

¹⁹ Het zand geldt als verstevigingsmiddel en wordt als basismagering gehanteerd indien voorradig.

Afb. 9: Grafurn E.

Afb. 10: Grafurn E inclusief miniatuur urn.

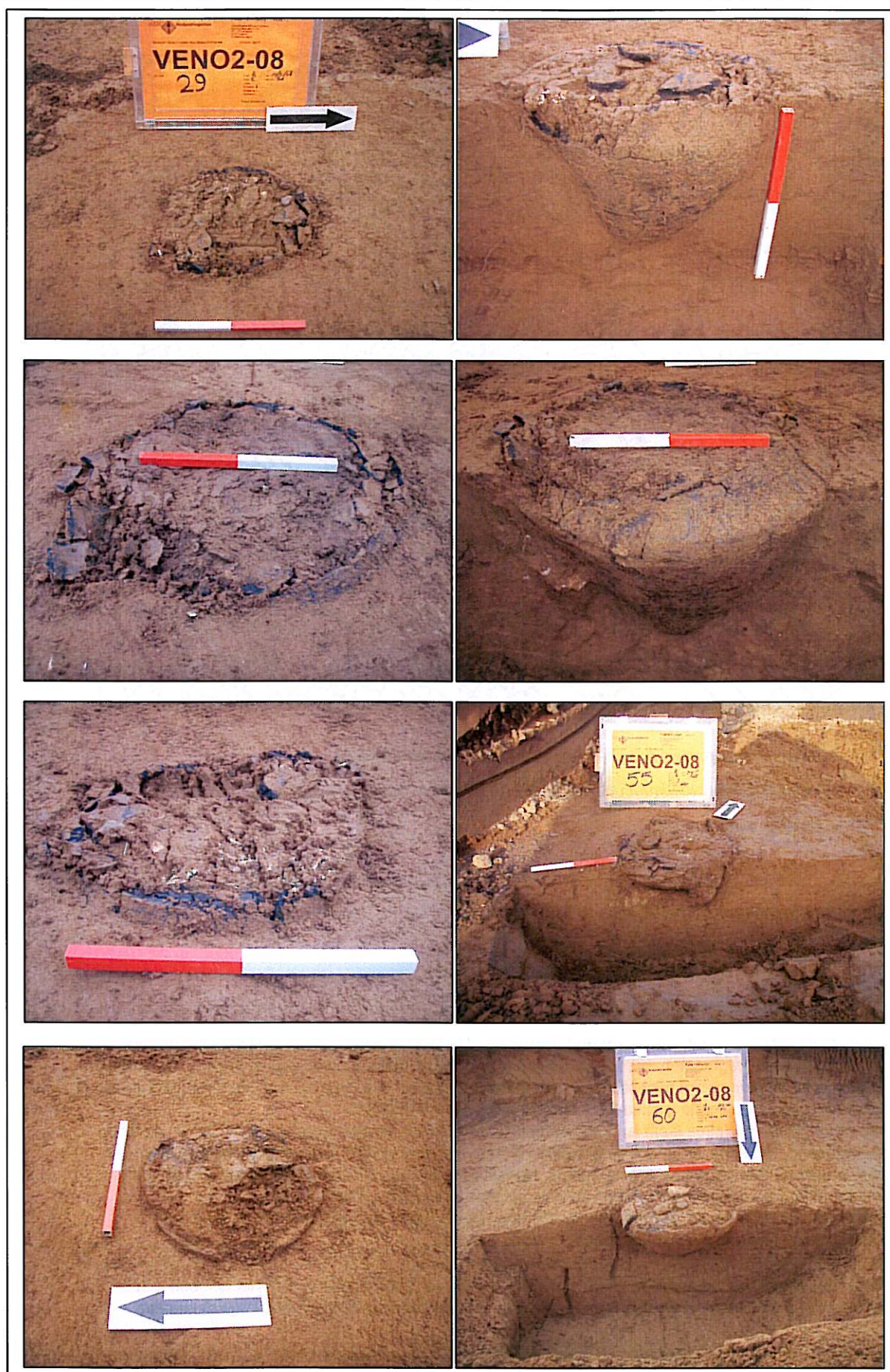
5 cm.

Afb. 11: Kleine urn of pot als bijgift in het kindergraf (graf E).

5 cm.

Afb. 12: Urn uit graf A.

Afb. 13: De vier aangetroffen urngraven, links de foto van het vlak, rechts de foto van de coupe. Van boven naar beneden: graf B, graf A, graf C, graf E.

- Waarnemingen vondsten uit nederzetting uit Bronstijd-IJzertijd
- + Waarnemingen vondsten uit grafcontext uit Bronstijd-IJzertijd
- Overige waarnemingen
- ➔ Onderzoeklocatie

Afb. 14: Archiswaarnemingen Hout-Blerick, april 2008.

3.3.2 Metaal

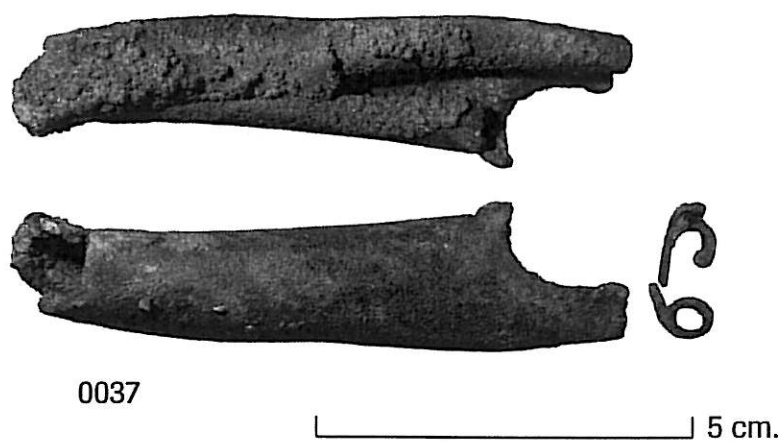
Het metaal is afkomstig uit graf D, het graf zonder urn. De metaalresten zijn in het vlak aangetroffen. Het gaat om koperfragmenten, bestaande uit één relatief groot deel en zeven kleinere delen. De kleinere delen vormen in ieder geval twee kleine ringen met een diameter van circa 1,5 cm, een halve ring en een koperen plaatje. Het plaatje is circa 2 cm lang en heeft ovale uiteinden.

Het grote fragment is circa 8 cm lang en heeft een klein uiteinde en een groter uiteinde. Beide uiteinden zijn gebroken. Het koper is aan de lengte-delen gebogen of gekruld. Hierdoor bestaat het voorwerp aan de ene zijde uit een bolling en aan de andere zijde uit twee krullen. De ene krul is volledig rond gebogen, de andere krul tot halverwege. Het geheel is vervolgens licht gedraaid en loopt iets taps toe.

Het is onduidelijk of de metalen fragmenten behoren bij één voorwerp. Het is aannemelijk dat de metalen delen één of meerdere bijgiften vormen bij het graf.

Het is onduidelijk wat de metalen delen vormen. Er zijn een aantal mogelijkheden. Het kan een heft betreffen van een steekwapen. De ringetjes kunnen hebben gediend ter klemming van het lemmet.

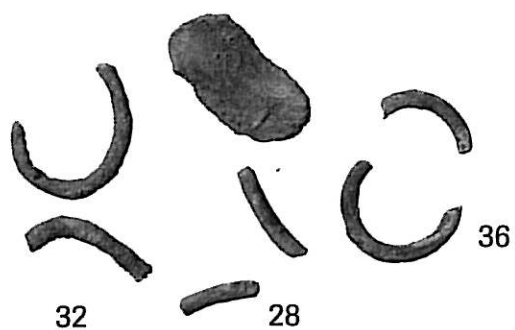
Een tweede mogelijkheid betreft een handvat of schenkuit van een koperen ketel of krater. Het grotere uiteinde zal dan vast hebben gezeten aan de buik van de ketel of krater. De ringetjes kunnen hebben gediend ter ophanging van de ketel. In het laatste geval zou de vondst gezien moeten worden in het licht van de drinkcultuur uit deze periode.

0037

5 cm.

Afb. 15: Koperen heft of handvat uit graf D.

36

32

28

2,5 cm.

Afb. 16: Koperen ringetjes en ovaal plaatje uit graf D.

3.3.3 Fysisch antropologisch onderzoek van vijf crematiegraven

(Dr. E. Smits, Universiteit van Amsterdam)

Graf B. Put 8, spoor 1:

Skeletdeel	Gewicht (gram)	Fragmen- tatie (cm)	Verbran- dingsgraad (fase)	Inhoud (+ = aanwezige fragmenten)
Neurocranium	95	5	5	+ Os occipitale = achterhoofd + Os pariëtale = wandbeen + Os temporale = slaapbeen Os frontale = voorhoofd Orbita = oogkas
Viscerocranium	18	5	5	+ Os zygomaticum = jukbeen + Maxilla = bovenkaak + Mandibula = onderkaak Gebits-elementen
Axiaal	121	7	5	+ Vertebrae = wervels + Costae = ribben Clavicula = sleutelbeen + Scapula = schouderblad + Pelvis = bekken + Humerus = bovenarm
Diafyse	241	9	5	+ Radius = spaakbeen + Ulna = ellepijp + Femur = dijbeen + Tibia = scheenbeen + Fibula = kuitbeen + Phalangen = hand/voetkootjes
Epifyse	40	6	5	Gewrichten van: + hand/arm + voet/been
Residu	630	<1	5	Diverse skeletdelen
Totaal (mens)	1145			
Dierlijk		-		

Geslachtsbepaling:

Reliëf Planum Nuchale (relief van spieraanhechtingen op het achterhoofd) = -2

Protuberantia Occ. Ext. (uitsteeksel op het achterhoofd) = -2

Leeftijdsbepaling:

Femur proximale spongiosumstructuur = fase I

Tabula interna = fase I

Epifysensluiting: > 23 jaar

Auricularisoppervlak = ca. 25-30 jaar

Pathologie: geen

Mai = 1

Conclusie: vrouw van ca. 25-30 jaar.

Graf A. Put 8, spoor 2:

Skeletdeel	Gewicht (gram)	Fragmen- tatie (cm)	Verbran- dingsgraad (fase)	Inhoud (+ = aanwezige fragmenten)
Neurocranium	65	6	5	+ Os occipitale = achterhoofd + Os pariëtale = wandbeen + Os temporale = slaapbeen + Os frontale = voorhoofd Orbita = oogkas
Viscerocranium	38	5	5	Os zygomaticum = jukbeen + Maxilla = bovenkaak + Mandibula = onderkaak + Gebitselementen
Axiaal	284	8	5	+ Vertebrae = wervels + Costae = ribben + Clavicula = sleutelbeen + Scapula = schouderblad + Pelvis = bekken + Humerus = bovenarm
Diafyse	495	9	5	+ Radius = spaakbeen + Ulna = ellepijp + Femur = dijbeen + Tibia = scheenbeen + Fibula = kuitbeen + Phalangen = hand/voetkootjes
Epifyse	61	5	5	Gewrichten van: + hand/arm + voet/been
Residu	1260	<1	5	Diverse skeletdelen
Totaal (mens)	2203			
Vn. 25	12,8 gram			

Geslachtsbepaling:

Mandibula (robuustheid van de onderkaak)	= +1
Sulcus Preauricularis (groef voor het auricularis oppervlak)	= +1
Incisura Isch. Major (inkeping heupbeen)	= +1
Arc Composé (denkbeeldige lijn langs de zijde van het auricularis oppervlak en de incisura)	= +1

Leeftijdsbepaling:

Tabula interna = fase I

Humerus proximale spongiosumstructuur = fase I

Auricularisoppervlak = 25-35 jaar

Pathologie: geen

Mai = 1

Conclusie: man van ca. 25-35 jaar

Graf C. Put 9, spoor 1:

Skeletdeel	Gewicht (gram)	Fragmen- tatie (cm)	Verbran- dingsgraad (fase)	Inhoud (+ = aanwezige fragmenten)
Neurocranium	27	4	5	+ Os occipitale = achterhoofd + Os pariëtale = wandbeen + Os temporale = slaapbeen + Os frontale = voorhoofd + Orbita = oogkas + Os zygomaticum = jukbeen + Maxilla = bovenkaak + Mandibula = onderkaak + Gebitselementen + Vertebrae = wervels
Viscerocranium	-			
Axiaal	118	7	5	+ Costae = ribben + Clavicula = sleutelbeen + Scapula = schouderblad + Pelvis = bekken + Humerus = bovenarm
Diafyse	60	6	5	+ Radius = spaakbeen + Ulna = ellepijp + Femur = dijbeen + Tibia = scheenbeen + Fibula = kuitbeen + Phalangen = hand/voetkootjes
Epifyse	13	4	5	Gewrichten van: + hand/arm + voet/been
Residu	340	<1	5	Diverse skeletdelen
Totaal (mens)	558			
Vn. 47	17,6 gram			

Geslachtsbepaling:

Reliëf Planum Nuchale (relief van spieraanhechtingen op het achterhoofd) = +2

Sulcus Preauricularis (groef voor het auricularis oppervlak) = +2

Incisura Isch. Major (inkeping heupbeen) = +2

Arc Composé (denkbeeldige lijn langs de zijde
van het auricularis oppervlak en de incisura) = +2

Leeftijdsbepaling:

Tabula interna = fase I

Auricularis oppervlak = 25-30 jaar

Pathologie: geen

Mai = 1

Conclusie: man van ca. 25-30 jaar

Graf D. Put 9, spoor 2:

Skeletdeel	Gewicht (gram)	Fragmen- tatie (cm)	Verbran- dingsgraad (fase)	Inhoud (+ = aanwezige fragmenten)
Neurocranium	37	3	5	Os occipitale = achterhoofd + Os pariëtale = wandbeen + Os temporale = slaapbeen
Viscerocranium	3	3	5	Os frontale = voorhoofd Orbita = oogkas Os zygomaticum = jukbeen Maxilla = bovenkaak + Mandibula = onderkaak
Axiaal	72	5	5	Gebitselementen + Vertebrae = wervels + Costae = ribben Clavicula = sleutelbeen Scapula = schouderblad
Diafyse	48	4	5	Pelvis = bekken Humerus = bovenarm + Radius = spaakbeen + Ulna = ellepijp + Femur = dijbeen + Tibia = scheenbeen Fibula = kuitbeen Phalangen = hand/voetkootjes
Epifyse	14	4	5	Gewrichten van: + hand/arm + voet/been
Residu	400	<1	5	Diverse skeletdelen
Totaal (mens)	574			
Vn. 33	158,4			Geen toegevoegde bijzonderheden
Vn. 35	gram 99 gram			

Geslachtsbepaling: niet mogelijk (geen kenmerken te beoordelen vanwege incompleetheid crematie)

Leeftijdsbepaling: Epifysensluiting = > 18 jaar

Pathologie: geen

Mai = 1

Conclusie: individu ouder dan 18 jaar

Graf E. Put 18, spoor 1:

Skeletdeel	Gewicht (gram)	Fragmen- tatie (cm)	Verbran- dingsgraad (fase)	Inhoud (+ = aanwezige fragmenten)
Neurocranium	20	2	5	+ Os occipitale = achterhoofd Os pariëtale = wandbeen Os temporale = slaapbeen Os frontale = voorhoofd Orbita = oogkas
Viscerocranium	2	1	5	+ Os zygomaticum = jukbeen Maxilla = bovenkaak Mandibula = onderkaak Gebitslementen Vertebrae = wervels
Axiaal			5	Costae = ribben Clavicula = sleutelbeen Scapula = schouderblad Pelvis = bekken Humerus = bovenarm
Diafyse			5	Radius = spaakbeen Ulna = ellepijp Femur = dijbeen Tibia = scheenbeen Fibula = kuitbeen Phalangen = hand/voetkootjes
Epifyse			5	Gewrichten van: hand/arm voet/been
Residu	30		5	Diverse skeletdelen
Totaal (mens)	52			
Dierlijk				

Geslachtsbepaling: niet van toepassing bij kinderen

Leeftijdsbepaling: gebitsontwikkeling – 4 tot 5 jaar ($\pm$ 12-16 maanden)

Pathologie: geen

Mai = 1

Conclusie: kind van 4 tot 5 jaar oud.

*Samenvatting fysische antropologie
(B.A. Corver)*

Uit het fysisch antropologisch onderzoek is gebleken dat er niet meerdere individuen geborgen zijn in één grafurn. Aan de hand van de geslachtsbepaling was sprake van in ieder geval twee mannen en één vrouw.

Van het kindergraf (graf E) en het graf zonder urn (graf D) is het niet mogelijk geweest om het geslacht te achterhalen. Het skelet van het kind heeft op jonge leeftijd nog nauwelijks geslachtskenmerken. De resten van graf D zijn te beperkt voor een geslachtsbepaling. Dit heeft weer betrekking op het feit dat resten in een kuil minder goed bewaard blijven dan in een urn of pot.

Graf E en graf D hebben als enigen een bijgift. De volwassene heeft een koperen bijgift. Doordat de functie van dit bijgift niet geheel duidelijk is, is het eveneens niet mogelijk om aan de hand hiervan een vermoeden te krijgen van het geslacht van het individu. Het kindergraf heeft een miniatuur pot als bijgift. Hierin bevond zich een enkel klein fragmentje crematierest. Dit moet afkomstig zijn geweest van de crematieresten van het kind zelf. De kleine pot geeft geen aanwijzing voor het geslacht van het kind.

Opvallend is dat de leeftijd van de volwassen overledenen relatief dicht bij elkaar liggen en niet bijzonder hoog ligt. Twee individuen hebben een leeftijd tussen de 25 en 30 jaar, een ander individu tussen de 25 en 35 jaar. Van een vierde individu is alleen bekend dat de leeftijd hoger dan 18 jaar is.

Het totaal aantal graven is te gering om uitspraken te kunnen doen over standaardisatie in grafcultuur en demografische aspecten. Het onderzoek draagt wel bij aan het verkrijgen van een completer beeld in grafcultuur en locatiekeuze van grafvelden in de directe regio.

4 Synthese

4.1 Algemeen

De verwachtingen die op grond van het vooronderzoek zijn gesteld, kunnen op basis van het huidige onderzoek deels worden aangepast.

Het bureauonderzoek leverde een hoge kans op voor het aantreffen van een nederzettingsterrein met sporen van gebouwen en greppels uit de Late Bronstijd – Vroege IJzertijd in het zuidelijke deel van het terrein. Deze verwachting is deels bepaald door het aantreffen van een nederzettingsterrein ten zuiden van het plangebied, aan de Zalzerskampweg.

Het booronderzoek leverde een ongestoorde bodemopbouw op met een kans op vondsten vanaf het Mesolithicum tot het heden.

Bij het proefsleuvenonderzoek is eveneens grotendeels een ongestoorde bodem aangetroffen.

Uitzondering hierop betreft een deel in het zuidwesten, ter hoogte van werkput 11, 12, 13 en 22.

Juist in het zuiden was de verwachting voor nederzettingssporen hoog. Met uitzondering van een haardkuil uit de Nieuwe tijd zijn er geen nederzettingssporen aangetroffen. De overige vondsten en structuren hadden betrekking tot de crematiekuilen, al dan niet met urn, in het westen.

Het noorden en noordoosten van het plangebied kunnen als archeologisch 'leeg' worden bestempeld.

Het huidige onderzoek heeft consequenties voor de verwachtingskaart en de daaraan gekoppelde beleidsadvieskaart (Beleidsnota Cultuurhistorie 2007-2011). Hoewel het zwaartepunt van de gemeentelijke beleidsnota ligt bij de perioden Mesolithicum, Romeinse tijd en Middeleeuwen en er geen sporen uit deze perioden aangetroffen zijn, zijn de resultaten van het onderzoek van belang voor de verwachtingskaart. De resultaatgegevens dienen hierbij gebruikt te worden. Het gaat daarbij met name om de aangetroffen graven die aan de westzijde van het plangebied zijn aangetroffen en mogelijk verder westelijk, buiten het plangebied, in de ondergrond aanwezig zijn.

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld zullen hier worden beantwoord op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek.

1. *Zijn er archeologische waarden in het plangebied aanwezig? Zo ja, wat is de aard van deze archeologische waarden?*

Het onderzoek heeft vijf graven aan het licht gebracht. Het gaat om vijf crematiekuilen waarvan vier met een urn. Een urn had binnenin nog een kleinere urn. Het graf zonder urn had een metalen bijgift. Het betreft een heft van een steekwapen of handvat van een koperen ketel of krater.

De overige sporen betroffen onder andere een haardkuil met lemen vloer en pijpenstelen, alsook recente paalkuilen.

2. *Uit welke periode dateren deze archeologische waarden? Komen de sporen inderdaad uit de perioden Mesolithicum tot en met Nieuwe tijd of is er een piek aan te wijzen in één of meerdere perioden?*

De graven dateren uit de Vroege IJzertijd. De haardkuil dateert uit de Nieuwe tijd. De hoeveelheid archeologische waarden is te gering om te kunnen spreken over pieken.

3. *Zijn resten uit perioden volledig afwezig? Wat zou de reden hiervan kunnen zijn?*

Resten uit het Mesolithicum, Neolithicum, Romeinse tijd en Middeleeuwen ontbreken volledig. Door de relatief hoge ligging was de gehele regio rond Hout-Blerick aantrekkelijk om te wonen en heeft het gebied een hoge archeologische verwachting. Dit is met name te zien op de IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarden), die grotendeels gebaseerd is op de geologie en hoogteligging. Op de AHN-afbeelding is eveneens waarneembaar dat de regio rond het plangebied hooggelegen is (rood gekleurd). Opvallend is dat juist het plangebied iets minder hoog ligt (oranje gekleurd). Deze lagere ligging kan een reden zijn voor de afwezigheid van sporen van menselijke activiteiten voor verschillende perioden. Voor de Vroege IJzertijd en de Nieuwe tijd vormde de diepere ligging geen beletsel om hier het land te gebruiken.

4. *Is er een ruimtelijke spreiding aan te wijzen in de aanwezige archeologische waarden? Wat is de relatie tussen de verschillende vondstcomplexen?*

Binnen het plangebied is één vondstcomplex aangetroffen; de graven. De graven bevinden zich aan de westzijde van het plangebied. De graven zelf liggen binnen enkele tientallen meters van elkaar. Mogelijk maken de graven onderdeel uit van de nederzetting die ten zuiden van het plangebied aangetroffen is.

5. *Wat is de horizontale en verticale verspreiding van de archeologische vondsten, is er een relatie tussen de verschillende vondstcomplexen en is er een relatie met de complexen aangetroffen aan de Zalzerskampweg?*

De grootste afstand tussen de graven (d.i. put 8 spoor 1 en put 18 spoor 1) betreft circa 40 m. Dit is in de lengterichting en in noordoost-zuidwestelijke oriëntatie. In de breedterichting betreft het slechts een afstand van enkele meters.

De verticale spreiding is beperkt. Graf A (spoor 2, put 8) bevindt zich op 21,80 m +NAP, graf B (spoor 1, put 8) bevindt zich op 21,57 m +NAP, graf C (spoor 1, put 9) bevindt zich op 21,58 m +NAP, graf D (spoor 2, put 9) bevindt zich op 21,55 m +NAP, graf E (spoor 1, put 18) bevindt zich op 21,64 m +NAP. De hoogtes betreffen de bovenkanten van de graven. Opvallend is dat spoor 2, put 8 zich ruim 2 decimeter hoger bevindt dan de overige graven.

De verticale spreiding komt overeen met de crematiegraven van de Zalzerskampweg. De crematiegraven, veertien kuilen waarvan twee met urnresten, bevinden zich tussen 21,50 m en 22,02 m +NAP. In horizontaal opzicht bevinden de crematies van de Zalzerskampweg zich circa 155 m ten zuidwesten van de vijf recent aangetroffen graven.

De haardkuil uit de Nieuwe tijd bevindt zich op 21,62 m +NAP.

6. *Wat is de relatie met andere vondsten in de onmiddellijke omgeving en de regio?*

Met betrekking tot de graven is waarneembaar dat het grafveld centraal ligt ten opzichte van drie omringende locaties waar grafvondsten gedaan zijn uit de Bronstijd en/of IJzertijd (afb. 10). Zodoende is er sprake van een cluster. Gezien de marginale vondsten en sporen in het merendeel van de werkputten, vertegenwoordigt de cluster eerder een kleine concentratie graven, dan één groot grafveld. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied is eveneens een cluster aangetroffen.

In de nabijheid van de clusters moeten zich één of meerdere nederzettingen hebben bevonden. De gedane waarnemingen die verband houden met nederzettingcontexten zijn in de directe omgeving aangetroffen. Deze vondsten, die de ligging van de nederzettingen vertegenwoordigen, zijn voornamelijk ten zuidwesten van de grafclusters gedaan.

7. *Wat is de conservering en gaafheid van de aanwezige archeologische waarden?*

De conservering en gaafheid van de archeologische waarden zijn goed te noemen.

8. *Komt de bodemopbouw overeen zoals geformuleerd in het rapport van het booronderzoek? Licht toe.*

De bodemopbouw is gelijk aan het rapport in het booronderzoek dat wil zeggen dat de kronkelwaardafzettingen die afgedekt zijn door het siltiger sediment gevonden zijn. Tevens is het bodemprofiel van de loopodzol grond in de profielwanden waargenomen: een bodemtype dat wordt gekarakteriseerd door een lichtbruine E-horizont en een onderliggende Bws- tot Bt-horizont. Tevens is in het zuiden van het plangebied onder de bouwvoor een 5 tot 50 cm dik bruingrijs gevlekt pakket lemig zand met houtskoolspikkels aangetroffen.

9. *Wat is de relatie tussen horizont en vondsten? Beschrijf deze relatie en de bijbehorende dieptes.*

De aangetroffen vondsten bevinden zich met name onderin de B-horizont.

10. *Is aan de oppervlakte van het plangebied nog microreliëf aanwezig? Welke indicatie geeft dit voor de aanwezigheid van mogelijke vindplaatsen hieronder?*

Zowel op het AHN als in het veld is weinig reliëf waargenomen.

11. Hoe heeft het landschap eruit gezien op de onderzoekslocatie en hoe was de ontwikkeling hiervan?

De onderzoekslocatie bevindt zich op een Maasterras uit het vroeg Allerød, vlak ten noorden van een iets jongere Maasmeander die dichtgeslibd is laat in het Allerød (circa 12.000 C14 jr. BP). De Maas heeft na die periode tot aan heden circa 600 m ten westen gestroomd. Dit hooggelegen Maasterras was een zeer goede locatie voor bewoning.

12. Op welke wijze hebben de bewoners gebruik gemaakt van het landschap en het eventueel gewijzigd?

De mensen hebben het noordwestelijk deel van het terrein gebruikt voor het grafveld. Er zijn geen overige sporen van landschappelijk gebruik of landschapswijziging.

13. Is er sprake van een es? Wanneer is deze gevormd en wat is de uitbreiding hiervan?

Er is geen humeuze bovengrond dikker dan 50 cm in het gebied gevonden. In de bovengrond ontbreken baksteen puinresten. Dit betekent dat er geen sprake is van een es.

14. Wat is de waardering van de vindplaats(en)?

De vindplaats wordt behoudenswaardig geacht (zie hoofdstuk 5).

15. Wat is het selectieadvies naar aanleiding van het proefsleuvenonderzoek? Geef een selectieadvies in relatie tot de voorgenomen plannen. Maak gebruik van het inrichtingsvoorstel en stel vast wat de relatie is tussen archeologie en bodemverstoring.

Het advies luidt het plangebied archeologisch vrij te geven met uitzondering van de locatie van het grafveld. De geplande nieuwbouw van aan elkaar geschakelde woningen op de locatie zal de archeologische waarden in de ondergrond verstoren dan wel vernietigen.

16. Is behoud mogelijk? Zo ja, doe een voorstel per periode en/of vindplaats.

Gezien het huidige nieuwbouwvoorstel is behoud niet mogelijk.

17. Indien het gehele terrein behoudenswaardig is, doe een voorstel voor de 'Franse methode' (bouwvoor verwijderen en kiezen welke delen worden opgegraven).

Niet het gehele terrein is behoudenswaardig. Alleen de locatie van het grafveld is behoudenswaardig (zie ook vraag 15).

5 Waardering en selectieadvies

5.1 Waardering van de vindplaats

De waardestelling, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1, specificatie VS06) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De eerste is niet van toepassing omdat de vindplaats niet bovengronds zichtbaar is. Alleen de laatste twee niveaus zijn op deze vindplaats van toepassing. De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op haar conservering en gaafheid. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid in hoeverre de vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

Aangezien in het merendeel van het plangebied geen archeologische waarden zijn aangetroffen, heeft de waardestelling betrekking op de vindplaats van de graven. De westgrens van het grafveld is niet geheel duidelijk. Toch is de vindplaats over het algemeen ruimtelijk goed bewaard gebleven en kan dus worden beschouwd als zijnde van hoge kwaliteit. Het deel met sporen is van beperkte omvang om van een representatief deel van een nederzetting te spreken.

De conservering van de grondsporen is goed te noemen. De verbruining in de grond beperkt de zichtbaarheid echter enorm.

Het aardewerk dat verzameld is tijdens het aanleggen van de sporenvakken, met name afkomstig uit het grafveld, is weinig verweerd en gefragmenteerd. De conservering van sporen en vondsten wordt gemiddeld gewaardeerd. Hierbij moet worden bedacht dat op regionaal niveau de conserveringsomstandigheden voor de vindplaats kenmerkend zijn voor dit gebied.

De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria is in totaal vijf punten. Dit is een score die bovengemiddeld is en die haar het predikaat 'behoudenswaardig' oplevert (tabel 2).

Ook op inhoudelijke kwaliteit, uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie en ensemble, wordt de vindplaats beoordeeld met hetzelfde puntensysteem. De vindplaats is gemiddeld zeldzaam. Graven uit de IJzertijd zijn feitelijk niet zeldzaam, wel in combinatie met de staat van de urnen en crematieresten.

De informatiewaarde is eveneens gemiddeld te noemen. De ligging van het grafveld en de informatie die afkomstig is uit de graven completeren de geschiedenis van het gebied, met name ten aanzien van het begravenisritueel.

De ensemblewaarde scoort hoog. Het aantreffen van het grafveld werpt een nieuwe blik op de aanwezigheid en ligging van andere grafvelden in de regio (context), alsmede op het begravenisritueel.

De totale score voor de inhoudelijke kwaliteit is zeven en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook hoog.

Tabel 2. Scoretabel waardestelling (naar KNA, versie 3.1).

Waarden	Criteria	Scores			
		Hoog	Midden	Laag	Totale score
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	3	2	1	≥ 5 behoudenswaardig
	Conservering	3	2	1	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	3	2	1	≥ 7 behoudenswaardig
	Informatiewaarde	3	2	1	
	Ensemblewaarde	3	2	1	
	Representativiteit	N.v.t.			

5.2 Selectieadvies

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde onderzoek en bovenstaande waardering luidt het advies het terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek met uitzondering van het grafveld. De ligging van het grafveld wordt aangegeven in afbeelding 8. Idealiter dient het grafveld *in situ* behouden te blijven.²⁰ Indien dit door toekomstige grondwerkzaamheden niet mogelijk is luidt het advies om het grafveld vlakdekkend op te graven (*ex situ*).²¹ Nadruk ligt daarbij op het vaststellen van de westgrens van het grafveld. Overige doelen betreffen het vaststellen van de grootte, aard en nauwkeurige datering van het grafveld.

Het gebied dat opgegraven dient te worden ligt ten zuiden van werkput 18, ten westen van werkput 19 en ten noorden van werkput 20.

²⁰ De KNA heeft het geldende uitgangspunt dat behoudenswaardige planlocaties in principe *in situ* behouden dienen te worden.

²¹ Ten tijde van dit schrijven is de archeologische opgraving reeds uitgevoerd (Alma 2008 (in voorbereiding)).

Literatuur

Berg, M. van den, 1996: *Fluvial sequences of the Maas; a 10 Ma record of neotectonics and climate change at various time-scales*. Thesis, Landbouw Universiteit Wageningen.

Broek, J.M.M. van den, & G.C. Maarleveld, 1963: *The Late-Pleistocene terrace deposits of the Meuse*, Mededelingen van de Geologische Stichting 16, 13–24.

Broeke, P.W. v.d. 1987: De dateringsmiddelen voor de IJzertijd in Zuid-Nederland, in: W.A.B. v.d. Sanden en P.W. v.d. Broeke: *Getekend zand: 10 jaar archeologisch onderzoek in Oss-Ussen*, 32 – 44, Waalre.

Hissel, M en A. Tol 1998: Het aardewerk uit het urnenveld te Weert-Raak, in: N. Roymans, A. Tol en H. Hiddink: *Opgravingen in Kampershoek en de Molenakker te Weert. Campagne 1996 -1998*, 75 – 93, Amsterdam.

Houtgast, R.F. 2003: *Quaternary tectonic and fluvial evolution of the Roer Valley Rift System, the Netherlands*, Amsterdam, Proefschrift Vrije Universiteit.

Huisink, M., 1999: *Changing river styles in response to climate change; examples from the Maas and Vecht during the Weichselian Pleni- and Lateglacial*, Proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam.

Kasse, C.K., J. Vandenbergh & S. Bohncke, 1995: Climatic change and fluvial dynamics of the Maas during the late Weichselian and early Holocene. In: *European River Activity and Climate change during the Late Glacial and early Holocene*. Paläoklimaforschung/Paleoclimate Research 14, 123–50, Gustav Fischer, Stuttgart.

Klinck, B. en S. Nederpelt 2007: *Hout-Blerick Helmusweg (gem. Venlo). Een inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, ADC-rapport 1169, Amersfoort.

Klooster, B en de Winter, J. 2004. *Hout-Blerick Zalzerkampweg. Archeologisch onderzoek te Hout-Blerick*. BAAC rapport 03.110/03.141

Kraan, C. 2007: *Venlo, Hout-Blerick Helmusweg, Programma van Eisen*, PvE-nummer 07-205, Amersfoort.

Lil, R. van 2007: *Venlo, Hout-Blerick Helmusweg. Een Bureauonderzoek*, ADC Rapport 1142, Amersfoort.

N. Roymans, A. Tol, H. A. Hiddink 1998: *Opgravingen in Kampershoek en de Molenakker te Weert. Campagne 1996 – 1998*, Zuidnederlandse Archeologische Rapporten, Amsterdam.

Schotten, J. en R. Machiels 1994: *Venlo Blerick Baarlosestraat. Grafveld Late bronstijd*. Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, pag. 84, Amersfoort.

Tebbens, L.A., 1999: *Late Quaternary evolution of the Meuse fluvial system and its sediment composition: a reconstruction based on bulk sample geochemistry and forward modelling*, Proefschrift Landbouwniversiteit Wageningen.

Tichelman, G. 2006: *Blerick-centrumplan, een bureauonderzoek naar de archeologische verwachting voor het centrum van Blerick*, ADC-rapport 516, Amersfoort.

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1. Locatie van het onderzoeksgebied op de topografische kaart.

Afb. 2. Luchtfoto's.

Afb. 3: Geomorfologische kaart op basis van het AHN.

Afb. 4. Profiel 14.1.

Afb. 5: Proefsleuvenonverzicht inclusief sporen..

Afb. 6 en 7: Haardkuil.

Afb. 8: Locatie grafveld.

Afb. 9: Grafurn E.

Afb. 10: Grafurn E inclusief kleine urn.

- Afb. 11: Kleine urn of pot als bijgift in het kindergraf.
Afb. 12: Urn uit graf A.
Afb. 13: De vier aangetroffen urngraven, links de foto van het vlak, rechts de foto van de coupe. Van boven naar beneden: graf B, graf A, graf C, graf E.
Afb. 10: Archiswaarnemingen Hout-Blerick, april 2008.
Afb. 11: Koperen heft of handvat uit graf D.
Afb. 12: Koperen ringetjes en ovaal plaatje uit graf D.
Afb. 13: Grafurn E.
Afb. 14: Grafurn E inclusief kleinere urn.

Lijst van Tabellen

- Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.
Tabel 2. Scoretabel waardestelling (naar KNA, versie 3.1).

Verklarende woordenlijst

Antropogene sporen Alle immobiele sporen van menselijke oorsprong, variërend van paalgaten of fosfaatvlekken tot muurresten.

AMK Archeologische Monumentenkaart geeft een overzicht van gewaardeerde archeologische terreinen in vier categorieën: 1) Archeologische waarde, 2) Hoge archeologische waarde, 3) Zeer hoge archeologische waarde en 4) Zeer hoge archeologische waarde beschermd. De AMK is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de RACM en de provincies en wordt beheerd door de RACM.

Archeologische indicatoren Indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.

Archis Archeologisch Informatie Systeem. Dit door de RACM beheerde systeem bevat informatie over o.a. onderzoeksmeldingen, vondstmeldingen, waarnemingen, complexen en monumenten.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CIS Het landelijke registratienummer ten behoeve van archeologisch onderzoek, uitgegeven door het Centraal Informatiesysteem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

Conservering De mate waarin grondsporen, anorganische (aardewerk, vuursteen, metaal, glas etc.) en organische archeologische resten (bot, zaden, hout etc.) bewaard zijn gebleven.

Ensemblewaarde De meerwaarde die aan een vindplaats wordt toegekend op grond van de mate waarin sprake is van een landschappelijke en/of archeologische context.

Ex situ niet ter plaatse. Aanduiding die wordt gebruikt om aan te geven of grondsporen en / of artefacten zich niet meer op de oorspronkelijke plaats in de bodem bevinden. Behoud ex situ is het bewaren van de archeologische informatie door definitief onderzoek (opgraven, documenteren en registreren).

Gaafheid De mate van (fysieke) verstoring van de bodem en/of de (eventueel aanwezige) archeologische waarden, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang)

Herinneringswaarde De herinnering die een archeologisch monument oproept over het Verleden.

IKAW Indicatieve kaart van archeologische waarden, een door de RACM geproduceerde kaart op landelijk niveau met de verwachte relatieve of absolute dichtheid van (bepaalde) archeologische verschijnselen in de bodem.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek. Het verwerven van (extra) informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek middels waarnemingen in het veld.

Informatiewaarde De betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De informatiewaarde wordt bepaald door de mate waarin (een opgraving van) het monument een bijdrage kan leveren aan nieuwe kennisvorming over het verleden.

In situ Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren. Behoud in situ is het behouden van archeologische waarden in de bodem.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

PVA Plan van Aanpak. Een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen en/of het ontwerp te voldoen. Ook wordt hierin een voorstel gedaan voor de werkwijze waarmee de in het Programma van Eisen en/ of ontwerp geformuleerde resultaatsverwachtingen bereikt kunnen worden.

PvE Programma van Eisen. Het PvE is een door een bevoegde overheid opgesteld of bekrachtigd document dat de probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats geeft en de daaruit af te leiden eisen formuleert met betrekking tot het uit te voeren werk.

RACM Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumentenzorg, tot eind 2006 de ROB, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Representativiteit De mate waarin een bepaald type vindplaats typerend is voor een periode dan wel een gebied.

RTS Robotic Total Station. Hiermee worden vlakken direct digitaal ingemeten.

Schoonheid De esthetisch-landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die vooral in zichtbaarheid tot uiting komt.

Selectieadvies Archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Dit wordt opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria.

Zeldzaamheid De mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied.

COPIED

